

III. kend ; de tenten worden opgeslagen
 Hoofdst. en van meubelen voorzien ; dit alles verrigt men in den tyd van twee uren. Men slagt anderwerf een schaap, het welk men even als het voorgemelde toebereidt ; de vrouwen eten dan het vleesch, en zenden het afgekookte nat aan haare mannen. Na zich met *Bucbu* bestrooid, en andermaal met vet besmeerd te hebben, vermaken zy zich tot laat in den nagt, zonder dat de mans by haar komen.

Dwalingen van verscheidene Schryverren wegens de woningen der Hottentotten.

Kolbe wyst eenige dwalingen aan, waarin zy, die over de hutten der Hottentotten gesproken hebben, vervallen zyn. Alle de Schryvers, by welken desaangaande iets gevonden wordt, hebben hieromtrent in zekker opzigt misgetast. *Boëving* zegt dat zy van binnen naar ovens, en van buiten naar hooibergen gelyken. Het eerste is waar, maar het laatste niet. Dit Volk kende noch koorn noch stroo, voordat de Hollanders, die zich aan de Kaap nederzetten, 'er grahen gebragt hadden ; en lus tast ook *Vogel* mis, wanneer hy zegt dat de Hottentotten hunne hutten met stroo lekken. Zy zyn te naauwgezet in de onderhoudinge van de gewoonten hunner voorouderen om iets in dezelve te veranderen, en dus willen zy, van welk een nuttig gebruik het stroo ook zyn moge, 'er zich niet van bedienen. Voor het overige heeft *Vogel* de hutten vry wel beschreven. ———
Vader Tachard zegt dat de *Sonquas* hunne woningen zoeken in diepe hollen, en dat zy zelden, gelyk de andere Natien, huizen be-

wonen. Doch die Vader is kwalyk onder- III.
 rigt geworden. *Kolbe* zegt dat hy verschei- Hoofdst.
 dene luiden, die by de *Sonquas* geweest
 waren, hieromtrent ondervraagd had, doch
 dat zy eenpariglyk getuigden nimmer zulke
 holen gezien te hebben. In meer andere
 byzonderheden is *Tachard* niet naauwkeu-
 riger. Hy beweert dat de Hottentotten
 allen jagers of herders zyn. „ Dezen (dus
 „ uit hy zich) wonen in holen, en leven
 „ van de jagt; anderen vinden hun bestaan
 „ in hun Vee, en deszelfs zuivel. Zy
 „ wonen in hutten, die van takken van boo-
 „ men gemaakt, en met huiden en biezen
 „ matten gedekt zyn. De ingang is zo laag
 „ dat men 'er op handen en voeten moet in-
 „ kruipen, en het dak zo weinig verheven,
 „ dat men 'er niet overeind onder staan kan.
 „ Vier of vyf huisgezinnen houden hun
 „ verblyf in eene tent, die omtrent vyf of
 „ zes schreeden ruim is. Het vuur wordt
 „ in het midden aangelegd, en de vertrek-
 „ ken zyn alleenlyk van elkanderen onder-
 „ scheiden door gaten, die ter diepte van
 „ twee voeten in de aarde gegraven zyn ”
 — Men moet wel aanmerken dat Vader
Tachard de hutten, van welken hy zo
 breed spreekt, nooit gezien heeft, dewyl
 hy nimmer buiten het Vlek, door de Hol-
 landeren aan de Kaap aangelegd, geweest
 is.

De bouwstoffen, van welken de Hotten- Van de
 tetten zich in de oprigting hunner hutten hutten.
 bedienen, zyn stokken en matten. De stok-
 ken gelyken wel in dikte naar steelen van
 een

III. een hooivork, maar zy zyn langer en buig-
 Hoofdst. zamer. De matten zyn gemaakt van riet
 van onderscheidene soorten, in de Zonne
 gedroogd zynde; en dit riet is zo dicht in
 een gewerkt dat een sterke regen, die ver-
 scheidene dagen agtereen aanhoudt, 'er niet
 kan doordringen. — De uitwendige
 gedaante van eene hut is langwerpig rond;
 de grootste Middellyn is doorgaans 14 voe-
 ten lang, en de kleinste omtrent 10, zodat
 de hut eenen omtrek van 35 of 40 voeten
 heeft. Om haar op te rigten planten zy
 een der einden van eenen langen stok, aan
 het einde van de kleinste middellyn, en den
 stok krommende brengen zy dien aan het
 andere einde van dezelve. Op andere tyden
 nemen zy twee stokken, die, aan beide de
 einden van de gemelde middellyn geplaatst
 en met geweld gekromd wordende, elkan-
 deren naderen, en in het midden aanraken,
 waar zy vast aan een gebonden worden.
 Deze kromte maakt de wydte van de hut
 uit, welke zelden zo hoog is dat een mensch
 'er regtovereind in staan kan. Evenwydig-
 lyk aan de kleine Middellyn plaatsen zy, op
 gelyke afftanden van elkanderen, drie boo-
 gen, die telkens in grootte afnemen; en
 de kleinste dier boogen is de ingang. Aan
 den anderen kant van de kleine middellyn
 zyn nog vyf boogen, die, op gelyke wyze
 gefloten, en, evenwydig aan elkanderen,
 kleiner en kleiner worden. Die stokken,
 dus te samen verbonden zynde, worden
 overdekt met matten, welker einden over
 elkanderen heen schieten. By gebrek van
 mat-

matten bedienen zy zich van ruwe huiden. **III.**
 Maar de hutten van ryke Hottentotten zyn **Hoofdst.**
 van binnen met matten, en daarenboven
 van buiten met huiden gedekt. Beide de
 foorten zyn beftand tegen den wind, ende
 regen kan 'er niet door heen ftaan.

In die nare woningen komt geen ander
 licht dan door eene deur, welke door eenen
 boog van drie voeten hoog gemaakt wordt.
 Voor dit gat hangt eene huid, die zy laten
 vallen of naar boven brengen, naar mate
 de gelegenheid zulks vordert. Indien een
 al te sterke aanhoudende wind regt op deze
 deur aankomt, en hun al te groot een onge-
 mak veroorzaakt, dan maken zy fchielyk,
 en met geringe kosten, eene deur aan
 het andere einde van de middellyn, van
 welke zy zich zo lang bedienen totdat de
 wind veranderd is. De opgave van *Boëving*
 wegens de afmetingen van deze hutten
 komt overeen met die van *Kolbe*. Zy
 ftemmen ook daarin famen, dat eene familie,
 beftaande uit tien of twaalf perfonen, door-
 gaans alleen in eene hut woont. Men heeft
 dan *Vader Tachard* misleid, door hem te
 vertellen dat fomtyds wel vyf of zes familien
 onder een dak huisvesten. Alle de hutten
 zyn wel niet even groot, maar eene familie
 heeft 'er egter altyd eene voor zich alleen,
 hoe groot zy ook zyn mogen.

Nadat wy dus de wyze, waarop ^{Van het}
 de Hottentotten verhuizen, en hunne ^{Huisraad}
 hutten bouwen, hebben bygebragt, mee- ^{der Hot-}
 tentotten, ^{tentotten,}
 nen wy een woord te moeten zeggen
 we.

III. wegens de meubelen, van welke die hutten Hoofdst. voorzien zyn. Dezelfen zyn maar zeer weinig in getal. De Hottentotten hebben niets om op te zitten. Wanneer zy willen rusten, zetten vrouwen zo wel als mannen zich op hunne hurken neder. Zy nemen dus eene gestalte aan, welke voor ons zeer ongemaklyk zyn zoude, maar aan welke zy zo gewoon zyn, dat zy 'er vry lang in kunnen blyven, met even veel gemak als wy in eenen leuningstoel.

Al hun aardenwerk bestaat uit twee of drie potten om in te kooken; zo vele om uit te drinken, en eenige weinige, waarin zy hunne melk bewaren, en die hun dienen om 'er boter in te maken. Wanneer men by die meubelen hunne klederen, gereedschappen en wapenen voegt, zal men den Inventaris van alles wat tot het huis van een' Hottentot behoort hebben opge maakt.

Hunne bedsteden zyn niet anders dan diepe groeven, die in den grond aan de kanten van de hut gemaakt zyn: daar zyn 'er zo vele als 'er personen zyn. Zy werpen daar huiden in, welke hun voor bedden moeten dienen. Wanneer het koud is, dekken zy zich met eenen mantel.

In het midden van de hut is eene groeve ter diepte van eene voet: deze is hunne haardstede, waar zy hun vleesch kooken en zich warmen. De rook gaat door de deur naar buiten. Geen Europeaan kan het hier,

zoras 'er vuur aanlegt, harden; hy zou- III.
de zekerlyk gevaar loopen van te verfluk- Hoofdst.
ken; maar de Hottentot fchynt in den
rook, niettegenstaande dezelve zo dik is
dat hy zyne hut bezwaarlyk kan overzien,
vermaak te vinden.

De Hollanders aan de Kaap begrypen
niet hoe de Hottentotten van brand kun-
nen bevryd blyven. Hunne woningen
zyn inderdaad zeer klein; zy bestaan uit
zulke brandbare stoffen, en de vellen,
waarmede zy behangen zyn, zyn zo dik
met vet befmeerd, dat het waarlyk te
verwonderen is dat men onder hen nimmer
van brand hoort spreken. Sommigen den-
ken dat zy het een of ander geheim heb-
ben om 'er zich tegen te beveiligen, even
als men van de Egyptenaren vertelt dat zy
zeker en wortel hadden, die geschikt was
om hunne huizen voor brand te bewaren.
Voor het een en ander is gelyke waar-
fchyntykheid.

Het is niet ongelooflyk dat de Hotten- ^{Aanmer-}
totten nog heden in zulke Tenten wonen, ^{king over}
en dergelyke Kraalen of Gehugten met ^{de gere-}
elkanderen uitmaken, als *Kolbe* verzekert ^{geldheid}
dat zy ten zynen tyde gehad hebben. ^{van de}
— Wy willen dit liever als waar- ^{Regering}
fchyntyk aanneemen, dan iets met zeker- ^{onder de}
heid bepalen wegens de geregeldheid van ^{Hotten-}
hunne Burgerlyke Regering, Raadsverga- ^{totten.}
deringen en Regtsoefeningen, waarvan
wy het hoofdzaaklyk berigt van den ge-
noemden Schryver reeds hebben medege-
deeld. — Misfchien heeft hy 'er al te
breed

III. breed en met te veel ophefs van gefpro^o
 Hoofdst. ken. *De La Caille* heeft daarom trent
 geene aantekeningen gemaakt. Doch uit
 de berigten der geenen, die binnen in
 het Land reistogten gedaan hebben ,
 fchynt te blyken dat iedere Kraal fom-
 tyds verscheidene Hoofdmannen heeft ,
 Kapiteins genaamd , die over zeker getal
 van Huisgezinnen gezag voeren , en der-
 zelve aanvoerders zyn , zo in het ver-
 plaatfen der Tenten als in het gevegt.
 Niet onwaarschynlyk is het dat het be-
 sliffen van burgerlyke gefchillen , en het
 vonniffen over Lyfftrafyke zaaken , mede
 aan zulke Kapiteinen wordt overgela-
 ten.

De zugt *Kolbe* heeft ook vry omftandig gefchre-
 der Hot- ven over de wyze waarop de Hottentotten
 tentotten ten opzigte van hun Vee te werk gaan.
 voor hun Vee. Wy agten het niet ongevoeglyk het we-
 zenlyke , van het geen men daarom trent
 by hem vindt aangeteekend , hier in te
 voegen. Reeds meermalen hebben wy
 gezegd dat al hun rykdom in hun' Vee
 gelegen is. Niets gaat hun ook zo
 zeer ter harte dan dat het zelve wel tiere ;
 en daarin ftellen zy al hunne eerzugt.
 Onder alle de onheilen des levens is 'er
 geen waarvoor zy gevoeliger zyn , dan
 dat eenig wild Dier , of eenig ander
 vyand , die vborwerpen van hunne gene-
 genheid komt rooven. Men kan het hart-
 zeer der vrouwen en de woede der mannen ,
 wanneer hun een fluk van hun Vee door
 een

een wild Dier ontrukkt wordt, niet beschryven Zy geven 'er terftond kennis van aan alle hunne naburen. Al het manvolk komt dan goe twilliglyk in de wapenen; zy verdelen zich in verscheidene benden; men ziet hen af en aan komen, even als eene vlugt vogelen, niet wetende waar zich te zullen nederzetten. Wanneer zy den vyand ontmoeten, betwisten zy elkanderen het voorregt om hem den eersten slag toe te brengen. De zugt om wraak te nemen doet hen voor alle gevaren blind zyn; en wordt het Dier leevend gevangen, dan wreken zy zich door het de selfte pynigingen aan te doen, om het dus te straffen voor het nadeel, aan hun of hunne naburen toegebracht. — Het vee der Hottentotten bestaat uit Ofsen, Koeyen en Schapen. Zy hebben, wat sommigen hier ook van zeggen mogen, geene tamme Geiten, maar zeer dikwyls slagten zy wilde.

Men bespeurt onder de Hottentotten, zó wel als onder andere volkeren, omwentelingen van de fortuin. Het is niet zeldzaam armen ryk, en ryken arm te zien worden. Een bejaard Hottentot, die zyn goed verloren, of een jongeling, die nog nooit goed gehad heeft, begeeft zich in dienst by eene van zyne medeburgerten, of by eenen Europeaan, onder voorwaarde dat deze hem, naar mate van de bekwaamheden welke hy bezit, of van den dienst welken hy doet, zeker getal van groot of klein vee zal geven. Zoras zy genoeg tot hun gebruik byeengezameld

III.

Hoofdst.

Wat de

armen

doen om

Vee te

krygen.

III. meld hebben, ontslaan zy zich van den
 Hoofdst. dienst, als nu voorzien van alles, wat zy ter
 bepalinge van hunne begeerte noodig heb-
 ben.

Hoe de Al het Vee der Hottentotten weidt onder
 Hotten- elkanderen. Niemand bezit eenigen by-
 totten zonderen grond in eigendom, buiten dien,
 hun Vee waarop zyne hut staat. Het grote Vee
 bewaren. maakt eenen hoop, het kleine eenen ande-
 ren uit; en een eenig Schaap van den arm-
 sten inwoner wordt even wel ontvangen, en
 gedurende het afzyn van den eigenaar even
 zorgvuldiglyk opgepast, als de talrykste
 kudde van den magtigsten. Beurt om beurt
 leiden twee of drie mannen van het Vlek
 het vee des morgens ten zeven uren te wei-
 de, en brengen het des avonds tusfchen vyf
 en zes uren weder te rug.

Zy zon- Nimmer worden de Stieren van de Koe-
 deren de yen of de Rammen van de Schapen afge-
 mannetjes zonderd, en dit is oorzaak dat hun vee sterk
 nimmer vermenigvuldigt. Zy lagchen zelfs om de
 van de wyfjes af. Hollanders aan de Kaap, die fomtyds de man-
 netjes van de wyfjes afzonderen, onder
 voorwendfel dat de laatsten, wanneer zy te
 dikwyls droegen, te veel zouden verzwak-
 ken. De Hottentotten ontkennen zulks.
 Men moet hieromtrent de ondervinding
 raadpleegen, en die fchynt zich voor de
 laatsten te verklaaren: doch wy zullen ons
 niet vermeten om dit stuk te beslif-
 fen.

Hoe zy de Wanneer de Stieren en Rammen al te
 Stieren sterk vermenigvuldigd zyn, hebben de
 lubben. Hottentotten de gewoonte van dezelve te
 lub-

Iubben. Zy doen dit de Stieren, wanneer III. dezelve nog maar een jaar oud zyn. Ziet Hoofdst. hier op welke wyze zy in dit geval te werk gaan. Aan ieder der pooten maaken zyeene koord, die zeer konftig gevlogten is, vast, en doen het Dier op zynen rug nedervallen. Vervolgens trekken zy met al hunne kragt aan de koorden, waarmede de pooten gebonden zyn, en maken dezelve vast aan vier pennen, die op een gevoeglyken afftand in den grond gezet zyn. De Operateur bindt vervolgens de zaadballen in den zak zo ftyf als hy kan, met eenen lederen band, zodat alle gemeenschap tufchen de ballen en zaadvaten wordt weggenomen. De Operatie verrigt zynde ontbindt men het Dier, en laat het weder vry loopen; en na verloop van eenigen tyd, verdroogen die deelen, en vallen af, dewyl zy geen voedsel bekomen kunnen.

Men lubt de Rammen gemeenlyk, wanneer zy anderhalf jaar oud zyn. Met dezelve gaat men eveneens te werk, behalven dat men ze niet terftond na het binden van den balzak laat loopen. Men legt hen op hunne zyde neder, en vat de zaadballen tufchen twee fteenen, tufchen welken zy gewreven en verbryzeld worden. Na dit alles laat men de Dieren loopen, en de dus mishandelde deelen worden welhaast verloren.

De Vrouwen melken de fchapen en koeljen des morgens en des avonds, even als men in Europa doet. Somtyds gebeurt het dat de koeyen koppig zyn en geer wil.
Hoe de Rammen geluht worden.
 Hoe zy de koeljen, die niet zeer handel.

III. willen geven. Om ze dan tot staan te Hoofdst. brengen, volgen zy de handelwyze der
baar zyn, Europeanen. Zy brengen het kalf by de
melken. koe, en wanneer het een weinig gezogen
heeft, laat de koe zich zeer gemaklyk melken.
Maar als het gebeurt dat eene koe, welker
kalf dood is, weigert melk te geven, dan
nemen zy de huid van het doode kalf, en
leggen die op een ander, het welk genoeg-
zaam van dezelfde grootte is, en brengen
het by de koe, die, door zulk eene overeen-
komst misleid, zich door het nagemaakte
kalf laat zuigen. Doch als de koe in
haare koppigheid volhardt, de list merkt,
en melk blyft weigeren, dan is hunne
laatste toevlugt de agterste pooten te binden,
om het agteruitslaan te be'etten, en het
beest zo sterk als zy kunnen in den uyer
te blazen. Dit is zo wel het werk der
mannen als dat der vrouwen.

Van de
vuiligheid
in hunne
melk. Zy laten de melk noch door eenendoek,
noch door iets anders loopen, het welk
zoude kunnen dienen om ze van kleine
hairtjes of andere onreinigheden, die 'er
in gevallen mogten zyn, te zuiveren. Zy
drinken ze met alle de vuiligheid, die in
het vat, waarin zy melken, gevonden
wordt, zyrde dit het zelfde, waarin zy de
wortelen, welke zy eten, kookcn; zodat
alles eene soort van pap maakt. Wanneer
zy meer n elks hebben dan voor hun huis-
gezin noodig is, verruilen zy het over-
schot voor Tabak of *Dacca* aan de Europea-
nen. die wel zorgen om ze te reinigen, eer
zy 'er eenig gebruik van maken.

Om

Om boter te maken bedienen zy zich, in III. plaats van eene kern, van eenen zak, Hoofdst. gemaakt van de huid van een wild Dier, Hoe zy keerende zy de hairige zyde naar binnen boter ma- Zy vullen dien zak met melk, genoegzaam ken. tot op de helft, en na denzelven wel toegebonden te hebben, vatten twee personen dien ieder aan een einde, en schudden dus de melk, totdat een gedeelte van dezelve in boter veranderd is. Zy doen die boter in potten, om 'er hunne ligchamen of hunne *Krosse* mede te besmeeren. Wanneer zy tot dit gebruik te veel hebben, verkoopen zy het overschot aan de Europeanen; want de Hottentotten eten geen boter, ten zy ze by de Hollanders in dienst zyn.

De boter, welke de Hottentotten maken, is De Euro- zo morsfig dat het niet wel te zeggen is. Zy peanen zuiveren, gelyk ik gezegd heb, de melk niet, bedienena 'er zich van. waarvan zy dezelve toebereiden; het vet en de vuiligheid aan hunne handen bezoedelt alles wat zy aanraken. Het enkele gezigt is genoegzaam om iemand, die maar de minste zindelykheid heeft, te doen walgen, en voor altyd van dit zuivel te doen afzien. Ondertusfchen zyn, 'er, hoe morsfig en onsmakelyk de boter ook zyn moge, vele Europeanen aan de Kaap, die 'er eene groote menigte van koopen. Zy hebben de konst om ze te zuiveren, en naar Europifche boter te doen gelyken. Zy verkoopen dezelye aan sommige Schippers, en aan anderen, die 'er geen groote kennis van hebben, en doen dus zeer aanmerkelyke winften. — Het is zekerlyk ten uiterften te verwonderen

III. dat 'er Europeanen zyn kunnen, die, we-
 Hoofdft. tende van wie deze boter gemaakt is, de-
 zelve eten, dewyl men haast zoude denken
 dat zy buiten tyden van eenen zwaren hon-
 gersnood oneetbaar is. Dit is niet het
 eenigste voordeel, het welk van deze boter
 getrokken wordt door de Europeanen, die
 dezelve koopen. Somtyds doen gierige
 Meesters de vulligheid, die 'er afkomt,
 door hunne slaven of huisgenooten eten,
 (choon hier tegen een uitdruklyk verbod is,
 het welk van tyd tot tyd is vernieuwd
 geworden, dewyl men met reden vreesde
 dat zulk een onrein voedsel besmetlyke
 ziekten zoude veroorzaken.

De Hot- De Hottentotten geven aan hunne kalve-
 tentotten ren en lammeren de karnemelk, zo als
 geven de dezelve uit den zak komt, met het hair en
 karnemelk aan de vuiligheid, te drinken. Somtyds drin-
 hunne ken zy die zelve, zonder de moeite gedaan
 kalveren te hebben van ze te reinigen. En wanneer
 en lam- zy van eenige ziekte overvallen worden, of
 meren te hun Vee, na van deze melk gebruikt te
 drinken. hebben, ongesteld is, kan men hun niet
 doen gelooven dat zulks van de onreinig-
 heden voortkomt. Naar hunne denkbeel-
 den wordt die ongesteltenis veroorzaakt
 door eenige bezweeringe, en door eenige
 daad van helsche tooveryè. De Priester
 van de Kraal komt dan met een ring om die
 bezweering tegen te gaan. Schoon derge-
 lyke betooveringen nooit enig gevolg
 hebben, kan men egter de Hottentotten
 niet uit het hoofd praten dat 'er toovery
 is,

is, en dat deze ringen een onfeilbaar hulpmiddel tegen dezelve verschaffen. III.
Hoofdst.

Beide de sexen drinken de melk van koeyen, maar het staat den vrouwen alleen vry die van schapen te drinken. Ook zyn de vrouwen, wanneer 'er niet veel van de eerstgemelde soort is, verplicht om zich met schapenmelk te vernoegen, of zelfs met water te vrede te zyn; want de mans zouden, al ware 'er de gantsche wereld mede te winnen, geen melk van een Schaap proeven; en de vrouwen houden 'er ook niet veel van, maar hebben liever koeyenmelk. Dus bewaren de Hottentotiche huisgezinnen, die geen groot getal van koeyen bezitten, al de melk, die dezelve geeven, tot hun eigen gebruik, en verkoopen alleenlyk de melk der schapen. — *Kolbe* zegt dat hy veel moeite gedaan heeft om de reden van deeze gewoonte der Hottentotten te ontdekken. Hy liet het zich verscheidene ponden tabak kosten om hieromtrent eenige ophelderingen te bekomen: doch van mannen noch vrouwen kon hy iets gewaar worden. Zy antwoorden volstandiglyk: *het is de gewoonte der Hottentotten.* Einde-lyk zeiden veelen, verdrietig over zyn lastig vragen, en genegen om zich van hem te ontslaan: „ dat zy den oorsprong dier „ gewoonte niet wisten, en geloofden dat „ dezelve aan niemand onder hen bekend „ was; dat zy geene andere reden hadden „ om dezelve te onderhouden dan het „ eerwaardig gebruik hunner voorouderen;

III. „ en dat, volgens de gisfing van sommigen ,
 Hoofdft. „ hunne voorzaten geoordeeld hadden dat
 „ fchape melk goed voor de vrouwen maar
 „ fchadelyk voor de mannen was”. Met
 deze gisfing moest hy zich derhalven te vrede
 houden.

Wyze, waarop de Hottentotten by nagt hun Vee bewaren. Laat ons vervolgens overgaan tot de befchouwing der wyze, waarop de Hottentotten hun vee by nagt bewaren. Wy hebben reeds gezegd dat de hutten van eene *Kraal* zo aangelegd zyn dat zy eenen ronden kring uitmaken. In denzelven is maar één ingang, die zeer klein is. Des avonds tusfchen vyf en zes uren haalt men al het vee uit de weide. Het zoude onvoorzigtig zyn het zelve 'er langer in te laten, in een land, waarin veel wild gedierte is. Zy doen dan het kleine vee en de kalveren binnen den kring van de *Kraal* komen, en daar is het dat dezelve den nagt overbrengen; en rondom de *Kraal* van buiten plaatfen zy het groote Vee agter de hutten. Om te maken dat de beesten niet weglopen, koppelen zy dezelve twee aan twee met de pooten aan elkanderen; en dus brengt al het vee den nagt onder den blooten hemel door. Wanneer een Os of Stier of Koe wegloopt, weten zy die met eene ongelooflyke vaardigheid en behendigheit weder te krygen. Zy loopen zo hard als zy kunnen; met een opflag van het oog, ontdekken zy het Dier, en brengen het terftond weder op zyne plaats. Niemand flaapt buiten de *Kraal* om het groote Vee tegen den aanval van wild gedierte.

dierte te bewaken ; ook is zulks weinig III.
noodig. De Dieren geven de aannadering Hoofdft.
van den vřand genoeg te kennen door het
verschriklyk gefchreeuw, het welk zy aan-
rijten. *Kolbe* zegt niet te weten hoe zy het
gevaar zo lchielyk merken. Hy stelt het
egter niet onmooglyk dat de Runderen de
oogen der Leeuwen, Tygers en Luipaarden,
die in het dorker, even als die der Katten,
glimmen, en dus by nacht op eenen verren
aftand kunnen gezien worden, zien
glimferen. Ook kan het wel zyn, dat
de Ofsen de uitwaasfemingen van het
wild Gedierte ruiken, of dat 'er, om met
het gemeen te fpreken, zekere heimelyke
afkeer tusfchen deeze fcnepsels heerscht.
Het geen men met zekerheid kan zeggen, is,
dat al het Rundvee, wanneer het een wild
Dier op eenigen aftand merkt, een vreeslyk
gefchreeuw maakt, en dus de eigenaars
tydiglyk waarsfhouwt.

Vogel is ten dezen opzigte in eenen mis-
flag vervallen. Hy zegt dat de Hottentotten,
om het groote Vee het ontvlugten te belet-
ten, en om het tevens tegen de aanvallen
der wilde Dieren te beveiligen, gedurende
den nacht groote vuren rondom de *Kraal*
ftooken. *Kolbe* getuigt deze vuren nooit
gezien, en 'er zelfs nimmer iets van gehoord
te hebben. Hy erkent alleenlyk dat men in
eenige Vlekken, (waarin de hutten ver van
elkanderen aftaan, en te weinig in getal
zyn om eenen cirkel te vormen hoedanige
plaatsen tusfchen den Leeuwen-berg en de
Kaap gevonden worden,) de gewoonte heeft
om

III. om het Vee by nacht in de hutten te branden
 Hoofdst. gen, en het zelve in een perk, het welk door rieten afschutfels gemaakt wordt, te stellen. Dan stookten zy vuren, die den gantschen nacht branden, aan den ingang hunner hutten, om het wild Gedierte schrik aan te jagen. Doch dit is geenszins de gewoonte der Hottentotten, wier woningen menigvuldig genoeg zyn om eigenlyk genoemde Vlekken uit te maken.

Van hunne Honden. Hunne Honden zyn de voornaamste van hunne nagtwagten. Naauwlyks is 'er eene hut, waarin geen Hond is, en somtyds vindt men 'er wel twee. Dit Dier is zeer moedig, vriendelyk en getrouw. Het beest is bemind by zynen Meester uit hoofde van deszelfs getrouwheid en dienften. Men zoude de Honden welhaast onder de meubelen der Hottentotten mogen tellen, dewyl 'er in iedere hut een is. *Boëving* lacht om dit volk, nademaal zy hunne Honden by het vuur en in hunne hutten laten slapen. Doch gesteld zynde dat dit zo ware, kunnen wy niets belachlyks in deze byzonderheid ontdekken. Ondertusfchen is het zo niet. De Hottentotten laten de Honden by nacht nooit in de hutten blyven. Wanneer het avond geworden is, brengen zy ze buiten om op de kudde te pasfen, een post, welken zy met eene onvergelyklyke getrouwheid en bekwaamheid, met eenen gadeloozen moed en waakzaamheid, waarnemen. Die uitmuntende hoedanigheden zyn oorzaak dat hunne Meesters zeer veel van hun houden, en hen op allerlei wyzen streelen; waarin zy maar
 juist

juist gelyk staan met de Europeanen. — Men moet daarenboven erkennen dat de Hottentotsche Honden eene meenigte andere goede hoedanigheden hebben. By dag gaan zy, wanneer het de beurt van hunnen Meester is om het Vee ter weide te brengen, mede. Misfchien is 'er in Europa geene foort van Honden, die half zo bekwaam en werkzaam zyn om het Vee by een te houden en te doen voortgaan. Zo lang de optogt duurt, slaan zy de oogen naar alle kanten. Zy gaan aan en af en zyn steeds oplettend om alles in goede orde te houden. Wanneer het Vee aan de plaats, waar men het wil laten weiden, gekomen is, dan zyn deeze Honden, zonder dat zy daartoe behoeven aangezet te worden, geduriglyk bezig of om de beesten, die van den hoop afwyken, te rug te brengen, of om rondom te zien of zy ook ergens wild gedierte ontdekken. Zy gaan in troepen op die ontdekking uit, even alsof zy bevel tot eenen krygstogt gekregen hadden. Wanneer de Osfen rondom de Kraal zyn vastgebonden om 'er den nagt door te brengen, en de eigenaars weggegaan zyn, dan worden al de Honden buiten de hutten gebragt, en waken den gantschen nagt tegen de aannadering van den vyand. Zy kwyten zich van dezen pligt op eene wonderbare wyze, en zyn, in tyd van gevaar, voor het grote Vee van oneindig nut. Schoon de Osfen by het naderen van den vyand al sterk mogten schreeuwen, zoude egter de

III.
Hoofdst.

III. de aanval dikwyls reeds gedaan geweest
Hoofdst. zyn, eer 'er een Hottentot te voorschyn kwam. Maar de Honden dienen om dit voor te komen. Niet vernoegd met van tyd tot tyd rondom de *Kraal* de ronde te doen, gaan zy, op het minste gerugt dat de kinderen maken, zien wat 'er van zyn moge, en vatten het wild Dier, wanneer zy het ontmoeten, geweldiglyk aan; dus wordt het in zynen leop gestuit, het geen te weeg brengt dat de Hottentotten tydiglyk genoeg kunnen toefschieten. Oogenbliklyk wordt het Dier gedood of op de vlugt gejaagd, en het gebeurt maar zeer zelden dat het eenigen buit krygt.

— Na dit alles begrypt men dat de Hottentotten vry wat belang in de zorg voor hunne Honden moeten stellen. In weerwil van derzelve uitmuntende hoedanigheden, heeft egter hun uiterlyk voorkomen niets, waarvan men zich het minste goed schynt te kunnen belooven. Deeze Honden zyn zo lelyk en wanfchapen dat men haast zeggen zoude dat zy tot niets kunnen dienen. Zy hebben een verraderlyk en barsch uitzigt, en egter zyn zy de getrouwheid en vriendlykheid zelve. In *Europa* zoude men zich schamen, wanneer men van zulke Dieren gevolgd werd. Zy gelyken eer naar Vossen, dan naar eenige soort van Honden, die onder ons bekend zyn. Zy hebben eenen puntigen snuit en steile ooren; de staart is lang en dun, en sleept langs den grond. Het hair is lang en altyd ineengekruld,

zon-

zonder ooit over het lyf heen te liggen. III. Zy zyn, om kort te gaan, van zulk eene Hoofdst. afschuwelyke gedaante, dat al de goede hoedanigheden van dit scheepsel noodig zyn, om de vooroordeelen, die, wanneer men het voor de eerste maal ziet, opkomen, te verdryven.

Wy hebben reeds gelegenheid gehad om te spreken van de *Backeleys* of *Backeleyers*, eene soort van Ossen, van welken de Hottentotten zich in den oorlog bedienen, gelyk andere Natiën Olyfantten gebruiken, welken dit Volk niet kan afrigten. Deze *Backeleyers* zyn ook van groot nut om het vee te bewaren, wanneer het in de weide is. Op het minste teken van den geleider, brengen zy de beesten, die van den troep afwyken, terug, en houden het Vee by een. Zy schieten ook met grote woede toe op de vreemdelingen, en dus zyn zy van groot nut tegen de *Buschios* of dieven, die hun werk maken van Schapen te steelen. Iedere *Kraal* heeft ten minsten een half dozyn van deze *Backeleyers*, die uit de vinnigste Ossen gekozen worden. Wanneer 'er een komt te sterven, of te oud geworden is om langer van dienst te zyn, en dus door den eigenaar wordt omgebracht, kiest men eenen nieuwen om den verloren Os op te volgen. Men laat de keus over aan eenen der oudsten van de *Kraal*, die men gelooft dat bekwaamst is om een Dier te kiezen dat men gemaklykst zal kunnen afrigten. Men voegt dien nieuw gekozen Os, by eenen ouden, die lang gediend heeft, en gewent hem zynen makker te vol-

Van de Ossen, die de Hottentotten in den oorlog gebruiken.

III. volgen, het zy door slagen, het zy door
 Hoofdst. andere middelen. Des nagts bindt men
 hen met de hoornen aan elkanderen, en
 houdt hen zelfs dus gebonden, gedurende
 een goed gedeelte van den dag, tot dat de jon-
 ge Os volkomelyk is afgerigt, dat is te zeg-
 gen tot dat hy mede een goede wagter
 voor het vee geworden is. — Deze wa-
 kers hebben kennis aan alle de inwoneren
 van de *Kraal*, aan mannen, vrouwen en
 kinderen, en toonen voor dezen hetzelfde
 ontzag dat een hond toont aan hun, die in
 het huis van zynen Meester wonen. Daar
 is derhalven niemand, die niet met volle
 veiligheid by het vee kan komen, dewyl
 de *Backeleyers* hen, die tot de *Kraal* behoo-
 ren, nooit eenig kwaad zullen doen. Maar
 een vreemdeling, en inzonderheid een
 Europeaan, die de stoutheid had van de-
 zelfde vryheid te gebruiken, zonder van
 eenen Hottentot verzeld te zyn, zoude
 zeer veel wagen. Deze wakers, die
 doorgaans niet ver van het vee weiden,
 zouden met snellen spoed naar hem toe lo-
 pen; en de vreemdeling moest, wanneer
 hy zich van de veehoeders niet schielyk
 kon doen hooren, of onvoorzien was
 van schietgeweer, gene goede beenen onder
 het lyf had, of geene gelegenheid vond om
 op eenen boom te klimmen, staat maken van
 een mandes doods te zyn. Te vergeefs zou-
 de hy zich tragten te redden door middel
 van stokken of steenen; want een *Backeleyer*
 is niet bang van zulke zwakke wapenen.
 Dit is ook de grote reden, waarom de Eu-
 rope-

ropeanen nimmer door het land der Hottentotten reizen, zonder een vuurroer by zich te hebben. Wanneer zy tot het vee willen naderen, roepen zy eenen Hottentot by zich, die hun ook terstond te hulp komt, en, zo lang hy voortgaat; op zyne vingers blaast. Zo ras de *Backeleyers* dit geblaas hooren, weten zy het zeer wel op te merken; en zy loopen dan bedaardelyk by het vee, het welk hunner zorge is aanbevolen.

— Maar wanneer de veehoeders te ver af zyn om cenig geroep te kunnen hooren, of om schielyk toe te schieten, kunnen de Europeanen niet beter ter hunner reddinge doen, dan het vuurroer, het welk zy by zich hebben, af te schieten. Op den slag zal de *Backeleyer* terstond van schrik de vlugt nemen. — *Kolbe* zegt dat hy dikwyls door deze Dieren is vervolgd geworden. Zoras hy dezelve zag naderen, riep hy de eigenaars; maar wanneer dezen hem niet schielyk genoeg te hulp kwamen, schoot hy zyn vuurroer in de lugt af, zynde hy gewoon nimmer zonder zulk een wapentuig uit te gaan. Hierdoor gelukte het hem altyd zich van die gevaarlyke Dieren te ontslaan, die, zoras als zy hem hoorden schieten, hem in rust lieten.

Niettegenstaande wy gezegd hebben dat groot en klein vee in de opene lugt blyft overnagten, is 'er egter in iedere eene slegte hut, waarin de kalveren en lammeren, by dag zo wel als by nagt, geplaatst worden, tot dat zy in staat zyn om de makken der lugt te verdragen, en met hunne

III. Hoofdst. moeders te weiden, zonder 'er eenig nadeel van te hebben. Alle ogtenden, wanneer het vee ter weide gebragt wordt, en alle avonden, wanneer het huiswaard keert, brengt men de schapeu en koeyen by haare jongen, op dat dezelveu mogen zuigen: over dag geeft men aan die kleine Diertjes zure melk of karnemelk.

Wat de
Hotten
totten
doen
wanneer
hun Vee
te veel
vermenig-
vuldigt.

Hoe groot het getal der beesten ook zyn moge, welke de Hottentotten voor hunne bruiloften en andere Feesten slagten, is het egter niet zeldzaam te zien dat het vee zo sterk voortteelt, dat zy niet gemaklyk eenen genoegzamen voorraad van voedsel voor het zelve vinden kunnen. In dit geval hebben zy twee of drie middelen om over het overtollige te beschikken op eene wyze, waarby zy hunne rekening vinden. Voor alle andere dingen tragten zy het zo te maken dat de vermindering onder de mannetjes valle, waarvan zy altyd eene grote menigte hebben, zo onder hun klein als onder hun groot vee: bezwaarlyker besluiten zy zich van de wyfjes te ontdoen. De overtollige beesten met welken zy belemmerd zyn, van de anderen hebbende afgezonderd, gaan zy vernemen of de Gouverneur van de Kaap, die menigmaal Ofsen voor de schepen van de Kompagnie moet hebben, ze op dien tyd ook noodig heeft. In dit geval verkoopen zy hem zo velen als hy begeert, tot eenen zeer lagen prys. Wanneer hy niets noodig heeft, dan vernoegen zy zich met hem eenige Ofsen en Schapeu tot zyn gebruik te vereeren; en in derzelveu plaats laat de
Gou-

Gouverneur hun, in vergeldinge, zekere III. hoeveelheid wyn, brandewyn, tabak, Hoofdst. en eenige snuisteryen geven. Als de Hottentotten, na het geschenk aan den Gouverneur, nog eenig vee over hebben, dan bieden zy het onder de hand den Europeanen aan de Kaap tot eenen lagen prys aan, die zelden nalaten het te koopen. Voor het overige tragten zy het te verkoopen aan hunne medeburgeren, die gebrek aan vee hebben, en zy nemen in deszelfs plaats Tabak, *Dacha* en andere beuzelingen. Men kan het vee dan voor de helft van het geld hebben, dat men 'er op andere tyden voor moet betalen. Doch kunnen zy op deze wyze zich nog niet van het overtollige ontdoen, dan deelen zy de rest edelmoediglyk onder de armen uit.

De Hottentotten hebben vele beesten, ^{Hunne} die lastdragende Dieren genoemd worden; ^{lastdra-} dezelve zyn ongemeen sterk en moedig, ^{gende} en zy worden uit den gantschen hoop gekozen, ^{Dieren,} wanneer zy twee jaren oud zyn, door grysaarts, die goede kennis van vee hebben. Wanneer zy eenen Os tot dit gebruik geschikt hebben, werpen zy hem op den grond, en na den kop en de pooten van het Dier gebonden te hebben, doorbooren zy met een scherp mes de bovenlip tusfchen de neusgaten. In deze opening steken zy eenen stok van anderhalven duim dik, van anderhalven voet lang, en met eene kruk aan het einde om te beletten dat hy door het gat heen schiete. Door middel van dezen stok houden zy den Os in bedwang, en ma-

III. ken dat hy alles doet moet wat zy begeer:
 Hoofdst. ren. Wanneer hy egter mogt weigeren
 zich te laten dwingen, en den last te
 dragen, het geen somtyds gebeurt, dan
 klimmen zy 'er op, na den neus van het
 Dier door middel van den stok aan den
 grond vast gemaakt te hebben; en zy la-
 ten het in dezen staat, tot dat het han-
 delbarer geworden is. De pyn, welke
 een dus gebonden Os gevoelt, is zo groot,
 dat hy terstond uit dit bedwang poogt
 ontslagen te raken, en zich handelbaar
 aanstelt, zo dat hy aan de leidingen van
 zynen bestierder gehoorzaamt. En zo
 hy den eenen of anderen tyd, de pyn
 welke hy gevoeld heeft vergetende, we-
 der halfarrig wordt, is het enkele
 gezigt van den stok genoeg om hem ge-
 hoorzaam te maken. Dit werktuig is zo
 verschriklyk dat het eenen Lastdragenden
 Os doet letten op al de bevelen, die de
 geleider hem geeft; nimmer vergeet
 het Dier, wanneer het 'er eens de ondervin-
 ding van gehad heeft, de smart, welke de
 stok veroorzaakt. *Kolbe* getuigt duizend-
 maal gelegenheid gehad te hebben om
 zich te verwonderen over de vaardig-
 heid, met welke de dus afgerigte Osfen
 aan de bloote stem hunner meesteren
 gehoorzamen. Zy verstaan zyne bevelen
 zo wel, en volgen die zo naauwkeurig-
 lyk op, als de getrouwste Europeische
 hond zoude kunnen doen. De stok, de
 verschrikkelyke stok, maakt hen ten
 hoog-

hoogften yverig , leerzaam en oplet- III.
tend.

De Hottentotten bedienen zich van ^{Hoofdst:} ^{Waartoe} deze Osfen, om alles wat tot hunne hut- ^{de Hot-} ten en uitrusting behoort, wanneer zy de ^{tenttotten} plaats van hunne Kraal veranderen, te ^{zich van} vervoeren. Zy laten 'er ook hoogbejaar- ^{deze last-} den, zieken en zwakken op ryden. Hierroe ^{dragende} Dieren hebben zy een zeer gemaklyk zadel, het ^{bedienen-} welk zy behendiglyk op den rug der afge- rigte Dieren weten vast te maken. Als dit volk aan de Kaap komt om voor- raad van wyn , brandewyn , tabak , yzer- werk, of iets anders op te doen , bren- gen zy altyd eenigen van deeze Osfen mede , om de waren , van welken zy zich voorzien , naar hunne woningen over te brengen. Een Hottentot , die maar een- van deze Dieren bezit , zal zelf nimmer iets dragen.

Wanneer hun Vee van eenige ziekte ^{Zelden} wordt aangetast , dragen zy wel zorg ^{heerlichen} om zulks voor de Hollanderen geheim te ^{onder het} houden. Zy weten dat eene ontdekking ^{Vee der} van dezen aart oorzaak zyn zoude dat zy ^{Hotten-} niets konden verkoopen aan luiden , die ^{totten be-} nooit iets koopen willen dan het geen zy ^{befmette-} verzekerd zyn dat goed in zyne foort is. ^{lyke ziek-} Voor het overige heerscht onder hun vee ^{ten.} nooit eene grote sterfte , of eenige dier ziekten , welke in Europa plaats hebben. De kuch , die zo gemeen is onder ons vee , heeft genoegzaam nooit plaats onder het hunne. Zelfs mag men zeggen , dat zy van geene befmettelyke kwalen onder het zelve

III. **Hoofdst.** weten, uitgezonderd die door de langdurige regens veroorzaakt worden. Dewyl hunne beesten niet in de stallen overnagten, maar altyd aan de ongemakken van de lugt blyven blootgesteld, zo kan het niet wel anders zyn, of zy moeten 'er, wanneer de regen sterk is en lang aanhoudt, overlast van hebben. De ziekte, welke hierdoor te weeggebragt wordt, zo wel onder het grote als onder het kleine Vee, is dikwyls ongeneeslyk, en berooft de Hottentotten niet zelden van een groot gedeelte hunner bezittingen; maar zy gelykt in geen opzigt naar eene dier besmetelyke ziekten, welke in Europa somtyds heerschen.

Van de Geneesmeesters van het Vee.

In iedere *Kraal* is een Geneesmeester voor het Vee; zyn post verbindt hem om op de gezondheid der Dieren agt te geven. Van tyd tot tyd gaat hy dezelve zien, en onderzoekt ieder beest byzonder. Naar hy het noodig vindt maakt hy gebruik van latingen, huikzuiveringen of hartsterkingen. Die perlöon bestaet het grootste gedeelte van zynen tyd om zich op de kennis der Veeziekten toe te leggen, en om die kennis tot volkomenheid te brengen.

Geneesmiddelen, waarvan zy zich bedienen.

De Hottentotten verbergen de wyze, waarop zy het zieke Vee behandelen, met grote zorgvuldigheid. Op het minste teken van ziekte zyn zy gewoon het zelve eenig bloed af te nemen, het geen zy zo wel aan het grote als aan het kleine Vee doen. Tot dat einde bedienen zy zich van de

de punt van een vry ſcherp mes, of van III.
het zelfde werktuig, dat hun dient om Hoofdst.
wonden toe te naayen. Vervolgens geven
zy het zieke Dier wilde knoflook te eten,
of geheel, of in ſtukken geſtoten.

Als een van hunne Dieren opſtop-
ping van water heeft, geven zy het,
om de doortogten te openen, eenen
drank in, waarin veel van dezelfde plant ge-
mengd is. — Over het algemeen ge-
nomen, verdryven de Geneesmeesters de
ziekten onder het Vee, wanneer dezelve
niet door regen veroorzaakt zyn, door de
Beesten te laten rusten. Dit is alles wat
men wegens de wyze dier genezingen
heeft kunnen waarnemen. — Nimmer
geven zy hun Vee uit voorzorge zout,
gelyk wy doen. Schoon het in grote
meenigte in hun land valt, maken zy
'er egter geen gebruik van, noch voor
zichzelven noch voor hunne Beesten.

Wanneer de Schapen eenig ongemak Offers,
hebben, zyn de Hottentotten gewoon welke zy
zoenoffers te doen, en een plegtig Feest doen,
te vieren, het welk drie dagen agtereen wanneer
blyft duren. Iederen dag ſlagten zy een 'er eenige
ſchoon vet ſchaap. De Offeraar is een ziekte
eerwaardig oud man, dien zy verkiezen onder
uit zulken, welken zy bekwaamst oordee- hunne
len om het ſchoonſte Schaap uit te kippen. kudde
De gewoonte eischt dat men by die gele- heerscht.
genheid het beste offere. De Mans ver-
gaderen in twee hoopen om dit geflagte
Dier te eten; de grysaarts maken den
eenen hoop uit, en eten het vleesch van

III. het Schaaap; de jonge manschap plaatst zich
 Hoofdst. op zekeren afstand , en eet de ingewanden.
 De vrouwen bevinden zich allen te samen,
 en hebben voor haar aandeel het nat, waarin
 het Dier is gekookt geworden. Na de
 maaltyd , brengt ieder gezelschap, dus ge-
 scheiden blyvende, het overige deel van den
 dag, en den volgenden nacht, met zingen en
 dansen door. Dit bedryf dient om *Gounja*,
 welken zy meenen vertoornd te hebben,
 te bevredigen. Zy doen hun best om zyne
 gunst voor zich, en zynen zegen over hun
 Vee te winnen.

Zo de ziekte , na het volvoeren van
 deze plegtigheden, ophoudt , geven zy
 ongewone blyken van blydschap. Hun-
 ne Feesten en vreugdebedryven nemen dan
 nog geen einde. Zy geloven vastelyk dat
 hun Beschermgod in dit alles een oneindig
 genoeg vindt; en de overtuiging, welke
 zy hebben , van hem door deze verrigtingen
 behagen , brengt hen buiten zichzelve, en
 doet hen overslaan tot vervoeringen en
 verrukkingen, welke het niet mooglyk is te
 beschryven. Dus is het dat de menschen
 zich verbeelden dat zy de Godheid belang
 kunnen doen nemen in bygelovige daden
 van Godsdienstigheid. Zo na deze offers
 de ziekte niet ophoudt , meenen zy
 dat hunne Offerdieren niet schoon genoeg
 geweest zyn, en dat het den Grysaart, die
 de keuze gedaan heeft, mislukt is de beste
 Schapen uit te kippen. Men benoemt dan
 eenen anderen Grysaart , die meer onder-
 vinding heeft, om nieuwe offers te kiezen.

Ge.

Gedurende den tyd van drie dagen nemen **III.**
 zy anderwerf dezelfde plegtigheden waar; **Hoofdst.**
 en, indien dan de ziekte nog niet geeindigd is,
 stellen zy vast dat dezelve door slegt voedsfel
 veroorzaakt wordt; in dat geval geven zy
 terstond het teeken om naar een ander verblyf
 te trekken.

Eer wy van de byzonderheden, welke **Zy doen**
 tot het Vee betrekking hebben, aftappen, **de Schapen door**
 moeten wy nog een woord spreken van eene **het vuur**
 zeer merkwaardige gewoonte onder de **gaan.**
 Hottentotten. Op zekere tyden doen zy
 hun klein Vee door het vuur gaan. Op den
 dag, welke tot die plegtigheid geschikt is,
 gaan de vrouwen de Koeyen des morgens
 zeer vroeg melken, en brengen al de melk
 aan haare mannen. Het is een vaste regel
 dat zy of haare kinderen 'er dan in het geheel
 niets van proeven; de mans moeten dezelve
 maar alleen hebben, en zy drinken ze uit,
 zonder 'er eenen druppel van over te laten,
 eer de plegtigheid begint. Na dat de
 melk uitgedronken is, gaan eenige personen
 de Schapen naar zekere plaats brengen,
 waar men vuur moet aanleggen, terwyl
 anderen de plaats gereed maken. Men
 verzamelt daar eene grote menigte droog
 hout, het welk men zo schikt dat de hout-
 stapel eene langwerpige gedaante heeft.
 Men steekt de brandstof vervolgens in brand,
 en zoras de Schapen verschynen, werpt
 men op den brandenden hoop eenig klein
 groen hout, om hierdoor eenen dikken rook
 te verwekken. Vervolgens maakt de troep,
 die rondom het vuur staat, eene opening,
 X 5 door

III. door welke de kudde gaan kan ; en aan de
 Hoofdst. zyde daar zy moet inkomen, zyn de mans
 op eenen goeden afstand van het vuur, zo
 dat 'er ruimte genoeg voor al de Schapen is
 om binnen den kring bevat te worden.
 Wanneer alles dus geschikt is, dryft men
 het Vee met geweld door de opening, en
 men brengt het dus in de ruimte, welke
 men ledig gelaten heeft tusſchen het vuur
 en de luiden, die 'er rondom ſtaan. Terſtond
 doen de Schapen pogingen om buiten den
 kring te komen; maar de mannen, die zich
 vast gefloten houden, dryven ze te rug
 door ſlagen en aanhoudend gefchreeuw.
 Terwyl de beesten dus aangezet worden,
 grypen eenige mannen, die naast het vuur
 ſtaan, drie of vier ſchapen, die digtſt onder
 hun bereik zyn, by den kop, trekken hen
 voort, en doen ze midden door den rook
 gaan, welke uit den houtſtapel voortkomt.
 De andere ſchapen dit ziende, volgen ſom-
 tyds, zonder dat men iets anders behoeft te
 doen dan hen voort te ſtooten of te ſlaan;
 doch ſomtyds is men genoodzaakt om 'er
 meer met geweld te dwingen. Het gebeurt
 zelfs wel dat de ſchapen zo onwillig zyn,
 dat zy op de mannen, die den cirkel maken,
 aanloopen, denzelven breken, en ontvlug-
 ten. De Hottentotten zyn, wanneer zulks
 gebeurt, wanhopig, en beſchouwende on-
 handelbaarheid dezer Dieren als een zeer
 ongunſtig voortteeken. — Doch wanneer
 zy bedaardelyk, zonder gedwongen te wor-
 den, door dien dikken rook heen gaan, is
 het niet mogelyk de blyken van blydſchap,
 wel-

welke dit bygelovig volk toont uit te drukken. Men kan zich niets grappigers verbeelden dan het geen by die gelegenheid plaats heeft. Wilde men uit hun geraas, geschreeuw, uitroepingen en kromme sprongen, iets besluiten, men zoude moeten oordeelen dat zy van hunne zinnen beroofd waren. III.
Hoofdst.

Kolbe zegt dat hy, na verscheidene naarsporingen wegens deze gewoonte, wanhoopende eenen Hottentot kundig en inschiklyk genoeg te zullen aantreffen, om reden van zulk eene zonderlinge gewoonte te geven. Het gelukte hem egter eindelyk, eenen die vry beleefd was, te vinden, en denzelve door een klein geschenk handelbaar te maken. Deze onderhield hem op de volgende wyze: „ Wy weten niet federd „ welken tyd onze oude Natie die gewoonte „ te onderhouden heeft. Wy zyn van gedagten dat zy altyd heeft plaats gehad. „ ik geloof zelfs niet dat 'er iemand onder „ ons is, die 'er eenige andere reden van „ geven kan, dan het eerwaardig gezag „ onzer voorouderen, welken wy vertrouwen, dat wys genoeg geweest zyn om niets „ aan hunne nakomelingschap over te leveren, dan het geen op goede gronden steunde. „ Dit land is, gelyk gy weet, aan alle kanten vol wilde honden, die in grote troepen hier en daar op roof uitgaan. Somtyds maken zy grote slagtingen onder het „ Vee, en wy vrezen die gevaarlyke Dieren meer dan Leeuwen of Tygers. De „ laatstgemelden dooden, wanneer zy op „ on-

III. „ onze kudde aanvallen, 'er zelden meer
 Hoofdst. „ van, dan zy ter hunner verzadiginge noodig hebben; of op zyn meest zo veel als „ zy voor den tyd van twee dagen tot hunne spyze behoeven. Maar de wilde honden, wreeder en minder edelmoedig, sparen niets. Treffen zy eene kudde aan, wanneer men 'er niet tegen op zyne hoede is, zo verlaten zy dezelve niet dan na ze geheel vernield te hebben. Onze voorouders hebben misfchien wel onderzonden, dat, wanneer de fchape door het vuur gegaan en door den rook doortrokken zyn, de reuk, welken zy verspreiden, de gemelde Dieren, die vry fyn rieken, ver doet afwyken. Het is dan om onze kudde te beveiligen dat wy deze gewoonte onderhouden”.

De Hottentotten dryven geenen handel dan by ruiling.

Schoon wy hier en daar gelegenheid gehad hebben om het een en ander betreffende den handel der Hottentotten aan te roeren, zyn 'er egter verscheidene byzonderheden in denzelven, welke waardig zyn dat zy in eene aaneengeschakelde orde worden voorgedragen. — Dit volk heeft noch geld, noch iets dat hun in deszelfs plaatse kan dienen, en dus handelen zy nooit anders dan by wyze van ruilinge. Wanneer men eenige weinigen, die onder de Hollanders wonen, uitzondert, is 'er geen Hottentot, aan wien de waardy van eenig stuk geld bekend is. Men geeft hun dan voor hunne waren, wyn, brandewyn, tabak, *Dacha*, pypen, messen, armbanden, spiegeltjes, yzer, kleine stukjes gepolyst koper, en fomtyds kleine brokjes *Kanna*, welke

de

de Europeanen beter dan de Hottentotten III.
weten te vinden. Hoofdst.

Behalven het Vee, waarin de grootste rykdom der Hottentotten gelegen is, hebben zy Olifantstanden, van welken men egter niet weet dat zy eenig gebruik maken om ze te verkoopen. — Want schoon zy eene menigte Olifanten dooden, zyn'er egter geene anderen dan die naby de Europeanen wonen welke de tanden uitventen. Men heeft zich wel verbeeld, maar misfchien zonder grond, dat zy den voorraad van dezelve, dien zy niet gebruiken, naar *Monomotapa*, naar het land van *Natal*, of naar *Mofambique* aan de *Portugeezen* brengen. In het Journaal van *Teunis Gerbrandszoon van der Schelling* vindt men gemeld, dat hy in het land van *Natal* eenen Engelschman aantrof, die een groot aantal Olifantstanden had, welke hy van *Monomotapa*, van de Hottentotten, en uit derzelve nabuurschap had overgebracht. Zo dit waar is, moet het vreemd voorkomen dat de Hollanders dezen tak van handel zich hebben laten ontfnappen. — Voor het overige komen die tanden, welke dikwyls honderd, of honderd en twintig ponden wegen, niet hooger dan drie of vier stuivers te staan. — Van tyd tot tyd zyn eenige Hottentotten bedagt geweest om eyeren van Struisvogelen, en van ander zeldzaam gevogelte, aan de Kaap te brengen. Somtyds komen zy'er ook vellen van wild gedierte, vooral van Paarden en wilde Ezels, veilen. Dit gebeurt egter zeldzaam.

De

III. De arme Hottentotten, die ongenegert
 Hoofdst. zyn om by Europeanen, of by iemand van
 hunne eigene Natie te dienen, tragten den
 kost te winnen met het maken van ringen
 of van wapenen, welke onder dit volk
 in gebruik zyn. Zy verkoopen dezelve
 aan vermoogende luiden, die goedhartig
 genoeg zyn om behoefigen voort te hel-
 pen, en krygen 'er twee of drie stuks
 vee voor, naar mate van het vermo-
 gen of de goedhartigheid van den koo-
 per. Eene enkele foort van goed is
 dikwyls genoegzaam om den werkman
 in de ruimte te doen leven, en dan zegt
 hy, te vrede met zyn lot, den handel
 vaarwel. — Het is door die oorzaak
 dat een Europeaan, die een liefhebber is
 van zeldzaamheden, zo veel moeite heeft
 om zodanige wapenen magtig te worden.
 De liefdadigheid der ryken, en de weinige
 eerzugt der armen, brengen te weeg dat
 een man nooit meer dan twee wapenrus-
 tingen maakt, eene namelyk voor zich
 zelve, en eene voor zynen begunstiger.
Kolbe getuigt dat hy, schoon zeer gemeen-
 zaam geweest zynde met zekeren Kapitein
 Pegu, die een verstandig man was, en 'er op
 gezet om hem dienst te doen, nooit meester
 van eene volkomene wapenrusting heeft
 kunnen worden. — Wanneer een
 Hottentot in dienst der Europeanen meer
 tabak, brandewyn of armbanden gewon-
 nen heeft dan hy voor zich behoeft, dan
 verkoopt hy het overtollige aan zyne land-
 ge-

genooten, en verzekert zich daardoor van III.
 een bestaan. Hoofdst.

Voor het overige (zyn zy vry gemaklyk Karakter
 in hunnen handel, inzonderheid wanneer der han-
 zy met luïden van hunne eigene Natie te deldry-
 doen hebben. Zy weten dan niet wat vende
 eifchen of bieden is. De ryken geven Hotten-
 altyd voor het geen zy koopen, zo veel totten.
 als hun vermogen toelaat. Met de Euro-
 peanen handelen zy ook zeer openhar-
 tiglyk; maar boven den bedongen prys
 verwagten zy altyd een klein gefchenkje,
 en houden hen, die hun dat weigeren,
 voor onregtvaardigen.

Meister fchynt weinig kennis gehad te Getuige-
 hebben van den koophandel der Hotten- genisfen
 totten. Hy zegt onder anderen dat zy der reizl-
 hun Vee aan de Kaap brengen om het te gers we-
 verkoopen; doch *Kolbe* verzekert dat zy gens hun-
 in den tyd van 50 of 60 jaren, toen hy nen han-
 zich onder hen bevond, geen Vee der- del.
 waards gebragt hadden, dan het geen ten
 gefchenke voor den Gouverneur gefchikt
 was. *Marpenger* is mede in denzelfden
 misflag vervallen. ——— *Vogel* verhaalt,
 dat, omtrent tagtig jaren voor dat de Eu-
 ropeanen zich in dit land hadden neerge-
 zet, de Hollandfche Admiraal *Houtman*,
 en vervolgens de Admiraal *Matelief*, toen
 zy aan de Kaap kwamen, voor eene ftaaf
 yzer, die dertig ponden zwaar was,
 negen Schapen kregen, en voor andere
 dingen naar evenredigheid. Ten tyde
 van *Kolbe* moest men voor een Schaaap de
 waarde van vyftien ftuivers aan yzer of
 an.

III. andere waren befteeden; voor een pond Ta-
 Hoofdst. bak kreeg men eenen Os, en voor een half
 pond een Schaap.

Zy, die om handel te dryven, of om hunne nieuwsgierigheid te voldoen, door het land der Hottentotten willen reizen, moeten zich van verfcheidene fnuisteryen voorzien, waarin zy zin hebben. Door dit middel zullen zy boter, eyeren, melk en vleesch kunnen krygen. Men bouwt hun een nieuwe hut, en verfchaft hun voorraad van hout. Zy kunnen zich van zeer voedzame gewafsen en wortelen voorzien. Langs de kusten kunnen ze voor eene beuzeling laten visfchen. Voor het overige kan men door dit land met volkomene veiligheid reizen; men heeft niets te vrezen, van menfchen, die geheel ongenegen zyn om luden, welke hen in rust laten, eenig nadeel toe te brengen. Dewyl egter onder hen ook fchelmen en landloopers gevonden worden, is het voor hun die reizen raadzaam, eenen geboren Hottentot by zich te hebben. Als men zich ver van de Kaap af alleen onder hen bevindt, is het best zorg te dragen, dat men hun eenige kleinigheden, waarop zy gefield zyn, kan geven; want hierdoor wint men hunne genegenheid allereest. De Kapitein *van der Schelling*, zyn fchip verloren hebbende, en genoodzaakt zynde om te voet naar de Kaap te gaan, trof op dezen gevaarlyken togt eenen troep Hottentotten aan, welken hy op zich zag afkómen. Hy merkte dat zy een begerlyk oog floegen op eene fchippers muts, welke

welke hy op het hoofd had, en die met een III. gouden randje geboord was. Terftond gaf Hoofdst. hy hun dezelve; zy ontvingen die gift met tekenen van grote blydfchap, en bewezen den Kapitein vele vriendelykheden. *Kolbe* getuigt hunne getrouwheid en beleeftheid meer dan eens ondervonden te hebben in de reizen, welke de nieuwsgierigheid hem van tyd tot tyd door hun land deed ondernemen. Hy voegt 'er egter by dat, fchoon het zonder voorbeeld is dat ooit eenig Reiziger door de Hottentotten is vermoord geworden, zy, wanneer 'er een vreemdeling in hun land komt te fterven, moeten bewyzen dat hy zynen natuurlyken dood geftorven is.

Wy moeten hier nog aanmerken dat *Vogel* de Hottentotten verongelykt, wanneer hy zegt dat zy ftrooperen in Monomotapa aanrigten, en van daar het Vee rooven om het aan de Kaap te gaan verkoopen. *Boëving* en Vader *Tachard* hebben hen reeds van die blaam ontheven, en hen vertoond als een volk dat, over het algemeen genomen, de billykheid bemint. Voor het overige is de afftand tuffchen Monomotapa en de Kaap vry groot, waardoor dergelyke dieveryen onmogelyk gemaakt worden. De tuffchenleggende ftreken zyn door Hottentotten, onder welken de meesten voor eerlyke luiden bekend zyn, bewoond, die het bedrog zeer fchielyk ontdekken, en de dieven beletten zouden, hun land door te reizen, en hunne weiden, welke zy zelve nodig hebben, te gebruiken. Ook zoude zulk

III. eene lange reis van grote moeilykheden ver-
 Hoofdst. zeld zyn, die genoegzaam zyn zouden om
 menschen, die vry wat op het gemak ge-
 steld zyn, van de onderneming af te schrik-
 ken, en om het vee op den weg te doen om-
 komen, of om het ten minsten onverkoop-
 baar te maken. Voeg by dit alles dat het
 grote en kleine Vee zo overvloedig is in het
 land der Hottentotten, dat men geen grond
 altoos heeft om te denken dat iemand hunner
 zyn leven en zyn dierbare rust zoude willen
 wagen, om iets te krygen dat hy niet noodig
 heeft.

De Hot- *Kolbo* zegt dat de Hottentotten, indien
 tentotten zy wat minder lui waren, bekwaam en ver-
 zyn be- nuftig genoeg zyn zouden om verscheidene
 kwaam fraaije dingen te maken, en nuttige bezig-
 tot ver- heden te verrigten. Om dit te bewyzen
 scheidene handwer- kunnen de volgende byzonderheden die-
 ken. nen.

Van de Het beroep van Vleeschhouwer is onder
 Vleesch- dit volk vry fatzoenlyk, en hunne Vleesch-
 houwers. houwers zyn zekerlyk ruim zo handig als de
 onzen. Wanneer zy een Schaap moeten
 slagten, binden zy eerst de voorste poo-
 ten by elkanderen, gelyk ook de agtersten;
 vervolgens grypen twee mannen het aan,
 en leggen het op den rug neder; een derde
 snydt den buik open, haalt 'er de ingewan-
 den uit, en zorgt dat het bloed wegloope,
 uit vreze dat het te schielyk stollen zoude.
 Zy dragen ook zorg van geen der vaten,
 die rondom het hart en de edele deelen zyn,
 te kwetsen, zo dat men ten minsten een
 vierendeel uurs na dat het Schaap geopend
 is,

is, de werking van het hart, en de werktuig- lyke beweging dier deelen, nog zien kan Ge- durende dien tyd ontledigt men de inge- wanden, wascht ze af, en zet ze op het vuur; ja zelfs worden zy, eer het dier nog dood is, opgegeten. Men vilt het vervol- gens, spreidt de huid op den grond uit, en snydt daarop het gellagte beest in stuk- ken, en wel in zulk eene goede orde dat onze Ontleedkundigen 'er zich over zouden verwonderen. Maar zyn deze ontleding- en verbazend net, verbazend is ook de wreed- heid, waarmede zy die arme dieren, welke men haast zeggen zoude dat zy niet als ge- voelige schepsels, maar als bloote werktui- gen aanmerkten, langen tyd afmartelen. Het is niet ongelooflyk dat de begeerte om de beweging der deelen te zien hen daartoe doet overflaan; dit wordt des te waarfchyn- lyker, om dat de Geneesheer van het vlek, die altyd by dit slagten tegenwoordig is, de oogen niet van het voorwerp afwendt, zo lang het hart blyft kloppen. De oude wyven, die onder de Hottentotten zo wel als onder ons zich met de Genees- kunde bemoeyen, wonen die ontleding- en mede by. Dit kan zekerlyk niet gefchieden met oogmerk om te onderzoeken of het Dier gezond is, dewyl zy ook van bees- ten eten, die van ziekte gestorven zyn. Zy handelen eveneens met het grote Vee. Zy laten niets van een beest te leur gaan; niets is 'er tot de zenuwen en bindfels, die langs den ruggraad loopen, toe, waarvan zy

Y 2

geen

III. geen gebruik maken : dezelve dienen hun
Hoofdft. tot koorden of draden.

Van de
Velberei-
ders. De Velbereiders nemen de huid, terwyl
die nog geheel versch is en rookt; zy be-
stryken dezelve met vet, tot dat zy 'er
gantsch en al van doortrokken is; hierdoor
wordt de huid sterk en leenig, en men be-
let dus doende dat het hair of de wol 'er af-
valle. Zy kloppen deze huiden zeer sterk,
om te weten of het vet 'er ook te weinig
is ingetrokken, het geen zy besluiten, wan-
neer het hair 'er afvalt. Dus bereiden zy
de vellen, welke zy voor de Europeanen
schikken, en zelfs die van wilde Dieren,
die zy tot hun eigen gebruik houden. Indien
de eerstgemelden voor de Hottentotten zel-
ven geschikt worden, dan wryven zy dezel-
ven, na ze wel vet gemaakt te hebben,
met koe-mest, en herhalen dit, tot dat zy
zwart worden en sterk naar de mest ruiken.
Dit is voor hun, volgens hun eigen zeggen,
een zeer aangename reuk. ——— Zy be-
reiden de huid van eenen Os of eene Koe op
eene andere wyze. Om dezelve van het
hair te ontdoen, bestroyen zy ze met asch,
besproeyen ze met water, en leggen ze ver-
volgens in de zon te droogen, na ze in één ge-
rold te hebben. Na verloop van vierentwin-
tig uren ontrollen zy de huid weder. Wan-
neer het hair 'er dan nog met moeite afgaat,
herhalen zy de vorige werking; en dan
mist het nooit of het valt 'er vierentwintig
uren later genoegzaam van zelfs af. Zy
wryven dit leer met eene soort van vette-
aarde; daarna laten zy het, zo veel moog-
lyk

lyk is, met vet doortrekken, en eindelyk III, wordt het op de Hottentotfche wyze ge-Hoofdf. touwd.

Alle Leertouwers en Velbereiders zyn ^{Van de} ook Kleermakers; dezelfde man neemt al ^{Kleerma-} die posten waar. Zonder fchaar, zonder ^{kers.} maat of patroon, en enkel met een mes, en een paar oogen welke aan dit werk gewoon zyn, snydt hy de huid ongemeen net. Hy kruipt op den grond, terwyl hy de gefnedene stukken by een voegt. Een puntig been dient hem voor priem of naald, en in plaatfe van draden, gebruikt hy zenuwen. Hiermede kan hy op eene nette en gefchikte wyze raaijen. Met die ruwe werktuigen werkt de Hottentot fomtyds ruim zo wyl als een Europeaan met al zyn toefel.

Men vindt onder dit volk ook luiden, ^{Eene} welke men Ivoordraayers mag noemen. ^{foort van} Hun voornaamfte werk bestaat in het maken ^{Ivoor-} van ringen, welken de Hottentotten als ^{draayers,} armfieraden dragen. *Kolbe* getuigt dat hy 'er gezien heeft, die zeer net waren. Zy bedienen zich tot het maken van dezelve alleenlyk van hun mes, het welk doorgaans zeer flegt is; en egter is hun werk, waartoe altyd veel geduld vereischt wordt, volmaaktelyk rond; het pronkt met eenige verfierfelen, en is zo glad, als of het inderdaad gedraaid ware.

De Mattemaakfters verdienen hier mede in ^{Van de} aanmerking te komen. Dit is een post, ^{Matte-} die door de vrouwen wordt waargenomen, ^{maakfters,} welke met gantfche troepen gaan om biezen

III. te verzamelen. Dezen brengen zy voor
 Hoofdst. de hutten, droogen ze in de zonne, en
 bevoctigen ze vervolgens weder, wanneer
 zy al te droog geworden zyn. Hiervan
 maken zy zulk een digt dak, dat de regen
 'er niet door kan dringen.

Hoe zy
 hunne
 koorden
 en touw
 maken. Van dezelfde biezen maken de mans
 hunne koorden of touwen, die vry duur
 zaam en sterk zyn, en dikwyls van de
 Europeanen aan de Kaap tot hun byzonder
 gebruik gekogt worden. Van de biezen
 maken zy eerst kleine koordjes; vervol-
 gens brengen zy verscheidene van dezel-
 ven byeen, meer of minder naar mate
 van de grootte der koorde, welke zy begee-
 ren te hebben. Zy bewaren de koorden, die
 men van darmen, welke in de zonne ge-
 droogd en met vet bestreken zyn, gemaakt
 heeft, voor hunne boogen en muziektuigen,

De Hot-
 tentotten
 zyn ook
 Potte-
 bakkers. Alle de Hottentotten zyn ook Pottebak-
 kers. Ieder huisgezin maakt altyd de
 potten, welke het tot zyn byzonder ge-
 bruik noodig heeft. Zy bedienen zich
 hiertoe van aarde, welke zy van de op-
 pervlakte van den grond afnemen, en
 vervolgens mengen met eene soort, die
 zy een weinig lager vinden. Zy zuiveren
 die aarde van zand en steenen, en maken
 ze vervolgens tot eene pap, door ze met
 mieren-eyeren, die overal gevonden
 worden, te mengen. Deze eyeren ver-
 schaffen een zeer sterk ciment. De dus
 gemaakte kleipap leggen zy op eenen plat-
 ten steen, en geven op denzelfen, zon-
 der behulp van eenig werktuig buiten hun-
 ne

ne vingeren, aan hun vat eene gedaante, III, welke genoegzaam gelyk is aan die van de Hoofdst. lykbusch der Romeinen. Men vindt noch van binnen noch van buiten de geringste oneffenheid. Deze stukken worden op dien zelfden steen aan de zonne blootgesteld en zo gedroogd. Men zuivert ze van vlekken door middel van eenen darm, dien zy 'er van buiten over heen stryken, en die hun voor zyde dient. De pot wordt vervolgens in eenen oven geplaatst, welke niet anders is dan een gat in de aarde gemaakt en van gelyke hoogte als de pot, maar van eenen omtrek, die byna tweemaal zo groot is. Rondom en boven dit gat, maken zy een groot vuur, het welk zy tot asch laten verbranden; en de pot is vervolgens zo hard als men die zoude kunnen wenschen, ——— Deze potten zyn van binnen en buiten gitzwart, en krygen die kleur, volgens het zeggen der Hottentotten, niet door den rook van het vuur, het welk gediend heeft om ze te bakken, maar door de mieren-eyeren, welke, door de hitte van het vuur gesmolten zynde, al derzelver deelen zyn doorgetrokken, en de kleur en tevens de vastheid aan het werk gegeven hebben. Nimmer verliest de pot die soort van vernis, en het enkele gezigt van zulk een stuk is genoeg om het onregtmatig vooroordeel, het welk men tegen dit volk, dat in het algemeen voor zeer dom gehouden wordt, heeft opgevat, te doen verdwynen.

Men ziet dus hoe breed *Kolbe* van de Volgens de la Caille
bekwaamheid der Hottentotten in verscheide
dene te geeft

III. dene Handwerken heeft opgegeven; doch
 Hoofdst. *de la Caille* zegt dat 'er geen byzonder Am-
 bagtsvolk onder hen gevonden wordt. —
 Kolbe Volgens hem maakt ieder het geen hy oor-
 te breed deelt noodig te hebben; en de Werkstukken,
 op wegens de die uit hunne handen komen, geeft hy voor
 bekwaamheid der niets minder dan fraai op. Hunne Matten by
 Hottentotten in voorbeeld, merkt hy slegts aan als een byzon-
 der samenweeffel van Biezen, welke allen
 verscheidene am evenwydig aan elkanderen geplaatst zyn, en
 bagten. van afstand tot afstand door vyf of zes derge-
 lyke Biezen aan een verbonden worden. Hy
 beweert ook, dat het geen *Kolbe* wegens het
 yzer smelten verhaalt, niet onder hen, maar
 op *Madagaskar* in gebruik is. — Wy
 zullen egter het geen de laatstgenoemde
 Schryver daaromtrent gezegd heeft onzen
 Lezer kortelyk mede deelen, om hem het
 nazien van *Kolbe* uit te winnen, en geene der
 voorname byzonderheden, welke in het vol-
 ledigste berigt, dat wy tot nu toe wegens de
 Hottentotten hebben, voorkomen, over te
 slaan. — Hy verzekert dat de Hottent-
 otten het smeeden van wapenen of geweer
 verstaan; schoon zy van blaasbalg, hamer,
 tang, aanbeeld noch iets dergelyks voorzien
 zyn. Hy beweert dat zy den yzersteen we-
 ten te smelten, en yzer daaruit te maken,
 schoon zy nimmer eenen yzeren hamer ge-
 zien, of van iemand de behandeling daar
 van geleerd hebben.

Volgens
 Kolbe
 smeden
 zy ge-
 weer.

Volgens hem kennen zy de Metalen,
 maar geven niets om zilver of goud. Zy
 maken egter eenig werk van koper, omdat het
 braaf klinkt wanneer het glad gemaakt is;
 doch

doch zy agten het niet van gelyke waarde III. als het yzer, omdat zy het laafte tot hun Hoofdf: geweer, en het koper maar tot opfchik of fieraad weten te gebruiken. Hy getuigt De wyze vervolgens met zyne eigene oogen gezien te waarop de hebben dat zy het yzer finelten, en berigt Hotten- daaromtrent de volgende byzonderheden. volgens
 — De wyze, waarop zy het yzer Kolbe, het uit den yzer-steen finelten, beftaat in 't yzer kort hierin: zy graven een vierkant, of ook finelten, wel een rond, gat in de aarde, dat omtrent twee voeten diep is, en waarin zy een groot vuur ontfteken, om de aarde door en door heet te maken: vervolgens werpen zy 'er zo vele yzerfteenen in als zy willen; rondom en boven dezelve maken zy weder een zeer fterk vuur, zo dat de geweldige hette den fteen eindelyk doet finelten en vloeibaar worden. Om dit vloeibaar yzer af te tappen hebben zy, behalven het eerfte, nog een ander gat in de aarde gemaakt, het welk anderhalven voet dieper is, en dewyl uit den fmeltoven een goot derwaards gaat, zo loopt het yzer, nu vloeibaar geworden zynde, 'er uit, en wordt daar koud. Wanneer 'er geene ftof meer loopt, dan houden zy op van ftooken; des anderen daags nemen zy het gefmolten yzer 'er uit, ftaan het met fteenen aan ftukken, en maken 'er, met behulp van vuur, alles van wat zy willen of noodig hebben.

Kolbe's berigt wordt ook bevestigd door het getuigenis van anderen. — Wy vinden de volgende woorden in de

III. *Siamsche* reize van *Vader Tachard* :
 Hoofdst. *Vele verstaan zich ook voortreffelyk op de Mineralen, weten dezelve te smelten, en haar rechte boedanigheid te geven; zy maken 'er echter niet veel werk van, mischien omdat in hun land eene grote menigte van Goud-Zilver-en Koper-aderen wordt gevonden. — Kolbe meent dat de menigte der Metalen geenszins voor de oorzaak moet gehouden worden, waarom zy velen derzelve niet smelten, maar dat zulks alleen aan gebrek van eenen genoegzamen voorraad van hout, dat zy daartoe zouden noodig hebben, is toe te schryven. Ook weten zy niet wat zy 'er mede doen zullen, dewyl zy in verre na zo fyn en deugdzaam niet zyn als de Europeaanfche, en derhalven tot eenen geringen prys zouden moeten verkogt worden. — Daarenboven laat der Hottentotten aangeborene luiheid niet toe dat zy veel zweets aan het bearbeiten der Metalen zouden te kost leggen, zynde zy zeer wel vergenoegd, wanneer zy maar zo veel smelten als zy tot hun gebruik noodig hebben. — Vogel zegt : Van een oud nietswaardig stuk yzer weten zy, zonder hamer of ander instrument, net geweer te maken: nemende een stuk yzer zo als zy het kunnen krygen, zoeken zy een steen, die zeer vast en hard is; op denzelven leggen zy het yzer, en slaan het zo lang met eenen anderen steen, welke hun een hamer verstreken moet, totdat zy het hebben gebragt in die form, waarin zy het hebben willen; vervolgens slypen zy het op een steen, en maken het zo glad dat men*
 zagt

*zou menen dat een goede Duitſche Geweer-
ſmit het gemaakt had.*

III.
Hoofdf. t.

*Kolbe twyfelt zeer of de Heer Vogel dit
ſmeeden, hoe duidelyk en uitvoerig hy het
ook beſchryven moge, wel ooit gezien hebbe;
hy erkent egter dat het verhaal, het welk de
gemelde Schryver daaromtrent heeft opge-
geven naar waarheid is, en dat de*

Zy ſmee-
den het
zyer met
veel be-
kwaam-
heid.

Hottentotten op de voorverhaalde wyze vele din-
gen weten te maken, en wel zo fraai, dat
zy niet beter en netter uit de handen van
eenen Europeaanſchen Werkman kunnen
komen. Hy beroept zich ten bewyze van
zyne verzekeringe op hunne *Haſſagayen*,
en zegt dat men, overwegende dat zy noch
hamer, noch vyl, noch eenig ander ge-
reedschap daartoe gebruiken, op het
hoogſt verwonderd moet zyn, en erken-
nen dat zy, wanneer eene diep gewortelde
luiheid den meesten niet in den weg was,
velen der Europeanen niets ſchuldig zouden
blyven in uitvindingen om zich de gemak-
ken dezès levens te bezorgen; maar
ongemeen traag zynde, behelpen zy zich
liever bekommerlyk en ſchraal, dan dat zy
moeite zouden aanwenden om een beter en
aangenamer leven te leiden,

Daar zyn verſcheidene andere byzonder-
heden, die toonen dat de Hottentotten grote
kragt en behendigheit bezitten. Men ziet
dezelven vooral doorſtralen in de wyze,
waarop zy jagen; en miſchien wordt 'er
geen ander volk, het welk zo geſchikt is tot
de jagt, gevonden. — Men zal zulks

De Hot-
tentotten
zyn zeer
afgerigt
op de
jagt.

ligt-

III. **Hoofdst.** ligtlyk begrypen, wanneer men zich herinnert dat zy zeer gezwind zyn in het loopen, handig in het gebruiken van hunne wapenen, en niet gewoon den moed schielyk op te geven. — Gaat een Hottentot alleen, of verzeld van een of twee luiden, ter jagt, zo is het een bewys dat zy slegts Ree of Steenbokken, of dergelyke Dieren willen vangen. Zy bedienen zich in dat geval van hunnen *Rackum*, vervolgen het gedierte met eene ongelooflyke snelheid, en het mist hun zelden, het wild, waarop zy jagt maken, te vangen.

Algemeene jagten.

Daar zyn gevallen, waarin al de mans, die eene Kraal bewonen, op de jagt gaan. Dit gebeurt wanneer het wild gedierte eenige aanmerklyke schade veroorzaakt heeft, of wanneer hun vee zo merkelyk verminderd is, dat zy naar middelen moeten uitzien om vleesch te krygen. Dewyl zy zeer veel van het vleesch van tam gedierte houden, doet eene zagte gemaklykheid hen doorgaans te huis blyven, zodat niets anders dan gebrek, of nadeelen, hun door de woede van wilde beesten toegebracht, hen kunnen bewegen om ter jagt uit te gaan. Zy verdeelen zich by die gelegenheden in troepen, en zoras zy de schuilplaats van het beest ontdekt hebben, scheiden zy zich van elkanderen en sluiten de plaats geheel in. Hunne vlugheid stelt hen in staat om dit in een oogenblik uit te voeren; wanneer het beest het geluk heeft van, eer zy zich gesloten hebben, te ontvlugten, vervolgen zy het; doch als het blyft,

blyft, dan maken zy den kring al kleiner en kleiner, totdat dezelve zo naauw geworden is, dat zy hunne fchigten of andere wapenen met voordeel gebruiken kunnen. III.
Hoofdst.

Indien zy op eenen Olifant, eenen Eland, eenen wilden Ezel, of eenen Rhinoceros, dieren, welker huid te hard is om door fchigten doordrongen te worden, jagt moeten maken, dan omringen zy dezelve, en vellen 'er hunne Hasfagayen op. Het gertegde Dier loopt naar den kant toe, daar de aanval gefchiedt; zy, die van agteren staan, vernieuwen denzelven; het fchepfel wordt woedend, en keert zich terftond om. Het loopt af en aan zonder iets te winnen, totdat het eindelyk, menigvuldige malen door de Hasfagayen getroffen, en afgemat door de gedurige bewegingen, genoegzaam dol wordt, zich op den grond omrolt, zyne wonden groter maakt, en eindelyk aan dezelve fterft.

Wanneer zy te doen hebben met eenen Leeuw, Tyger of Luipaard, dieren, welke gezwinder en gevaarlyker zyn, dan fluiten zy dezelve eveneens in, en doen hun best om ze met hunne fchigten te raken. Wanneer het dier toefchiet om zich op den een of ander van den troep te werpen, dan neemt de man, op wien het gemunt is, de vlugt, en zo als men meent dat hy op het punt is om in de verfcheurende klauwen te vervallen, ziet men hem met behulp van eenige fprongen buiten alle gevaar. Het dier wordt van agteren op nieuw aangevallen, draait zich om en vervolgt een' ander.

Dit